

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κατάλογος πινάκων	17
Κατάλογος γραφημάτων/εικόνων/σχημάτων	19
Κυριότερες συντομογραφίες	21
Πρόλογος	23

ΜΕΡΟΣ Α΄ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1. Ο όρος «αναπηρία»	27
I. Αμερικανικός Νόμος για τα Άτομα με Αναπηρίες	27
II. Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας	29
III. Στατιστικοί και λειτουργικοί προσδιορισμοί της αναπηρίας ...	35
IV. Σύνταγμα/λοιπές προσεγγίσεις	37
2. Κατηγοριοποιήσεις αναπηριών	39
3. Οι όροι «εργασία», «εργασιακές σχέσεις», «μισθωτός/εργαζόμενος», «εργοδότης» και «πολιτικές απασχόλησης»	40
I. Η εργασία	40
II. Οι εργασιακές σχέσεις	40
III. Ο μισθωτός/εργαζόμενος	42
IV. Ο εργοδότης	43
V. Πολιτικές απασχόλησης	44

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2
Η ΕΡΓΑΣΙΑΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ
ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

1. Η σημασία της εργασίας για τα άτομα με αναπηρία και οι συνέπειες της ανεργίας	47
2. Η απεικόνιση της υπάρχουσας εργασιακής κατάστασης των ατόμων με αναπηρία	50
I. Μορφές εργασιακού αποκλεισμού των ατόμων με αναπηρία ...	51
II. Η εικόνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης - Στοιχεία απασχόλησης και ανεργίας των ατόμων με αναπηρία	55
3. Ο ρόλος των ατόμων με αναπηρία	69

ΜΕΡΟΣ Β΄
ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3
ΕΡΓΟΔΟΤΕΣ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

1. Στάσεις εργοδοτών ως προς την εργασιακή ένταξη ατόμων με αναπηρία	75
I. Χαρακτηριστικά των εργοδοτών που επηρεάζουν τη στάση τους	76
A. Ατομικά χαρακτηριστικά εργοδοτών	76
B. Λοιπά χαρακτηριστικά εργοδοτών	77
II. Ανησυχίες εργοδοτών	79
III. Απαντήσεις στις ανησυχίες των εργοδοτών αναφορικά με την πρόσληψη και απασχόληση ατόμων με αναπηρία	81
A. Οργανωτικά οφέλη και οικονομικά κέρδη	82
B. Παράγοντες παραγωγικότητας και αξιοπιστίας	82
Γ. Προσαρμογές στον εργασιακό χώρο	84
Δ. Συμμόρφωση με τον νόμο και τις κοινωνικές αξίες	85
2. Χαρακτηριστικά των ατόμων με αναπηρία που δύναται να επηρεάσουν τη στάση των εργοδοτών	87
3. Η ενημέρωση ως αίτιο και λύση	90
4. Ιστορίες επαγγελματικής επιτυχίας	92

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4
ΕΡΓΑΣΙΑΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΗΡΙΞΗ
ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ
ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1. Κοινωνική στήριξη των ατόμων με αναπηρία	97
2. Εργασιακές σχέσεις και εργασιακή κοινωνική στήριξη των ατόμων με αναπηρία	100
I. Η σημασία της εργασιακής κοινωνικής στήριξης για τα άτομα με αναπηρία	100
II. Οι φορείς της εργασιακής κοινωνικής στήριξης.	102
III. Το περιεχόμενο της εργασιακής κοινωνικής στήριξης	103

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5
ΠΡΟΣΒΑΣΗ-ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ
ΣΤΟΝ ΕΡΓΑΣΙΑΚΟ ΧΩΡΟ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ

1. Εισαγωγικά	111
2. Εννοιολογικός προσδιορισμός	112
3. Διασφάλιση της προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρία στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον	114
I. Υφιστάμενα κτίρια και εγκαταστάσεις πριν από την ισχύ του Ν. 4067/2012	115
II. Κτίρια και εγκαταστάσεις μετά την ισχύ του Ν. 4067/2012	116
III. Κοινές ρυθμίσεις, πριν και μετά την ισχύ του Ν. 4067/2012	117
IV. Οι μεταφορές	118
4. Διασφάλιση της προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρία στην ενημέρωση, στις πληροφορίες και στις υπηρεσίες	120
I. Ενημέρωση - Πληροφορίες.	120
II. Υπηρεσίες.	122
5. Οι εύλογες προσαρμογές	122
6. Ο Καθολικός Σχεδιασμός και η σύνδεσή του με τις ειδικές και τις εύλογες προσαρμογές	125

ΜΕΡΟΣ Γ΄
 ΙΣΟΤΙΜΗ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ
 ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ
 ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΚΟ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΓΙΓΝΕΣΘΑΙ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6
 ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ

1.	Εισαγωγικά	131
2.	Το Σύνταγμα	131
3.	Το δικαιωματικό μοντέλο προστασίας	137
	I. Ο Ν. 4074/2012	138
	II. Ο Ν. 4359/2016	141
	III. Ο Ν. 4488/2017	144

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7
 ΙΣΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ-ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ
 ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

1.	Ο Ν. 4443/2016	149
	I. Σκοπός του νόμου	150
	II. Μορφές διακρίσεων	151
	Α. Άμεση διάκριση	152
	Β. Οι έμμεσες διακρίσεις	153
	Γ. Εντολή και παρενόχληση	156
	Δ. Διάκριση λόγω σχέσης	157
	Ε. Διάκριση λόγω νομιζομένων χαρακτηριστικών	157
	ΣΤ. Πολλαπλή διάκριση	157
	Ζ. Άρνηση ευλόγων προσαρμογών	159
	III. Πεδίο εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης	161
	IV. Εξαιρέσεις από το πεδίο εφαρμογής - Δικαιολογημένη διαφορετική μεταχείριση	163
	V. Προστασία βλαπτομένου	165
2.	Ρυθμίσεις για την προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης	167
3.	Ανάληψη δράσης από τον Συνήγορο του Πολίτη	168

ΜΕΡΟΣ Δ΄
ΜΟΡΦΕΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ
ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8
Η «ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗ» ΠΡΟΣΛΗΨΗ

1.	Εισαγωγικά	173
2.	Το σύστημα των ποσοτώσεων	174
	I. Η εφαρμογή και το πλαίσιο των διαφοροποιήσεων	174
	II. Η αποτελεσματικότητα του συστήματος	175
3.	Ο Ν. 2643/1998	177
	I. Προστατευόμενες κατηγορίες	177
	II. Τα άτομα με αναπηρία ως προστατευόμενη κατηγορία	178
	III. Πεδίο εφαρμογής της προστασίας	180
	A. Ο ιδιωτικός τομέας	181
	B. Ο ευρύτερος δημόσιος τομέας	181
	Γ. Ο στενός δημόσιος τομέας	182
	Δ. Επέκταση της προστασίας σε απασχολούμενα άτομα σε προγράμματα	183
	IV. Χαρακτήρας της εργασιακής σχέσης	184
	V. Τοποθέτηση του προστατευομένου	185
	VI. Κίνητρα προς τους εργοδότες	186
	VII. Εξαιρέσεις από το πεδίο εφαρμογής της προστασίας	187
	VIII. Λόγοι λύσης της σχέσεως εργασίας	187
	IX. Προστασία βλαπτομένου	189
	A. Δικαστική προστασία	189
	B. Διοικητικές κυρώσεις με απόφαση του Επιθεωρητή Εργασίας	190
4.	Ο Ν. 4440/2016	191

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9
ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΟΜΕΝΗ-ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΗ
ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

1.	Εισαγωγικά	195
2.	Η υποστηριζόμενη απασχόληση	195
	I. Η έννοια	195
	II. Ενδιαφερόμενα μέρη	197
	III. Οι αρχές	197

IV. Τα στάδια	198
V. Τρόποι παροχής των υπηρεσιών υποστηριζόμενης απασχόλησης	204
VI. Τα συστήματα/προγράμματα	205
VII. Δημιουργία εργασιακού προφίλ	208
VIII. Οι δείκτες ποιότητας των προγραμμάτων	212
IX. Τα αποτελέσματα	213
X. Το πλαίσιο στην Ελλάδα	215
3. Η προστατευόμενη απασχόληση	216
I. Η έννοια	216
II. Τα αποτελέσματα	217
III. Το πλαίσιο στην Ελλάδα	219

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10

ΕΥΕΛΙΚΤΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

1. Εισαγωγικά	223
2. Τηλεργασία	224
I. Η έννοια	224
II. Οι μορφές	225
III. Το θεσμικό πλαίσιο	226
IV. Πλεονεκτήματα - Μειονεκτήματα	228
V. Η τηλεργασία και τα άτομα με αναπηρία	230
3. Μερική και εκ περιτροπής απασχόληση	232
I. Εννοιολογική προσέγγιση - Θεσμικό πλαίσιο	232
II. Μερική/εκ περιτροπής απασχόληση και άτομα με αναπηρία	235
4. Αυτοαπασχόληση	236
I. Η έννοια	236
II. Το θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα	237
III. Η αυτοαπασχόληση και τα άτομα με αναπηρία	237
IV. Πλεονεκτήματα - μειονεκτήματα της αυτοαπασχόλησης για τα άτομα με αναπηρία	238
V. Οι λόγοι επιλογής της αυτοαπασχόλησης από τα άτομα με αναπηρία	239
VI. Οι προκλήσεις των ατόμων με αναπηρία στην πορεία για την αυτοαπασχόληση	239
VII. Οι παράγοντες επιτυχίας στην αυτοαπασχόληση των ατόμων με αναπηρία	240

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

1.	Η αυτοαπασχόληση και η επιχειρηματικότητα	241
	I. Οι λόγοι επιλογής της επιχειρηματικότητας από τα άτομα με αναπηρία	242
	II. Οι προκλήσεις στο ξεκίνημα μιας επιχείρησης για τα άτομα με αναπηρία	243
	III. Παραδείγματα επιχειρηματικότητας και αναπηρίας	245
2.	Κοινωνική επιχειρηματικότητα	246
	I. Η έννοια	246
	II. Η κοινωνική επιχειρηματικότητα ως στρατηγική απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία	247
	III. Το θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα	248
	IV. Οι φορείς της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας	251
	Α. Οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις	251
	Β. Οι Συνεταιρισμοί Εργαζομένων	256
	Γ. Οποιοδήποτε άλλο νομικό πρόσωπο υπό προϋποθέσεις	258

ΜΕΡΟΣ Ε΄
ΛΟΙΠΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ
ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12

ΛΟΙΠΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΙΣΧΥΣΗ
ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

1.	Στενός και ευρύτερος δημόσιος τομέας	263
2.	Ιδιωτικός τομέας	268

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13
ΤΡΕΧΟΝΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΙΣΧΥΣΗ
ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ
ΤΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ

1. Εισαγωγικά	271
2. Προγράμματα για την ενίσχυση της απασχόλησης	272
3. Προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης/Φορείς παροχής αυτών	276
Βιβλιογραφία	289
Παράρτημα	321
Ευρετήριο όρων	329

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1.1. Σύντομη έκδοση του WHODAS 2.0	33
Πίνακας 1.2. Κόστος πολιτικών απασχόλησης στην Ελλάδα, 2016	46
Πίνακας 2.1. Άτομα με αναπηρία και εμπόδια στην απασχόληση	56
Πίνακας 2.2. Ποσοστά (%) απασχόλησης των ατόμων ηλικίας 15-64, ανά χώρα και προσέγγιση αναπηρίας	58
Πίνακας 2.3. Ποσοστά (%) ανεργίας των ατόμων ηλικίας 15-64, ανά χώρα και προσέγγιση αναπηρίας	60
Πίνακας 2.4. Κατάσταση υγείας πληθυσμού ηλικίας 15 ετών και άνω, για κάθε φύλο, 2014	67
Πίνακας 2.5. Περιορισμοί στις ώρες εργασίας, στον τύπο εργασίας και στη μετακίνηση προς και από την εργασία, που προκαλούνται από τα προβλήματα υγείας ή δραστηριότητας, 2011	68
Πίνακας 3.1. Αποτελέσματα της πρόσληψης και απασχόλησης ατόμων με αναπηρία στην ανοικτή αγορά εργασίας	86
Πίνακας 4.1. Περιπτώσεις θετικής εργασιακής κοινωνικής στήριξης σύμφωνα με τους Salyers και συν., 2004	105
Πίνακας 4.2. Περιπτώσεις θετικής εργασιακής κοινωνικής στήριξης σύμφωνα με τους Gross και συν., 2018	106
Πίνακας 4.3. Περιπτώσεις θετικής πρακτικής στήριξης	108
Πίνακας 4.4. Περιπτώσεις αρνητικής πρακτικής στήριξης	108
Πίνακας 4.5. Περιπτώσεις θετικής συναισθηματικής στήριξης	109
Πίνακας 4.6. Περιπτώσεις αρνητικής συναισθηματικής στήριξης	110
Πίνακας 9.1. Δραστηριότητες που περιλαμβάνονται στα τέσσερα βασικά στάδια του μοντέλου της υποστηριζόμενης απασχόλησης σύμφωνα με τους Wehman και Kregel, 1985	199
Πίνακας 9.2. Δραστηριότητες που περιλαμβάνονται στα τέσσερα στάδια του μοντέλου της υποστηριζόμενης απασχόλησης σύμφωνα με τους Schall και συν., 2015	200
Πίνακας 9.3. Δραστηριότητες που περιλαμβάνονται στα τέσσερα στάδια του μοντέλου της υποστηριζόμενης απασχόλησης σύμφωνα με τους Wehman και συν., 2012	202

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ/ΕΙΚΟΝΩΝ/ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα 2.1. Άτομα ανά κατάσταση περιορισμού δραστηριότητας/αναπηρίας, ηλικίας 16 ετών και άνω, 2016	62
Γράφημα 2.2. Δείκτης απασχολούμενων ανά κατάσταση περιορισμού δραστηριότητας/αναπηρίας, ηλικίας 20-64 ετών, 2016	63
Γράφημα 2.3. Δείκτης ανέργων ανά κατάσταση περιορισμού δραστηριότητας/αναπηρίας, ηλικίας 20-64 ετών, 2016	63
Γράφημα 2.4. Ποσοστό (%) μη ενεργών ατόμων ανά κατάσταση περιορισμού δραστηριότητας/αναπηρίας, ηλικίας 20-64 ετών, 2016	64
Γράφημα 2.5. Κύρια ασχολία μη ενεργού πληθυσμού ανά κατάσταση περιορισμού δραστηριότητας/αναπηρίας, ηλικίας 20-64 ετών, 2016	65
Γράφημα 2.6. Πληθυσμός με αναπηρία, ηλικίας 16-59 ετών, που διαβίει σε νοικοκυριά με εργασία χαμηλής έντασης, 2016	66
Γράφημα 2.7. Πληθυσμός ηλικίας 15 ετών και άνω ανάλογα με τον βαθμό περιορισμού δραστηριοτήτων λόγω προβλημάτων υγείας, 2014	67
Γράφημα 7.1. Παροχή ευλόγων προσαρμογών σε εργαζομένους με αναπηρία	160
Εικόνα 1.1. Διάγραμμα που απεικονίζει το μοντέλο της αναπηρίας, το οποίο αποτελεί τη βάση του ICF	31
Εικόνα 10.1. Παράγοντες εφαρμογής της τηλεργασίας για τα άτομα με αναπηρία	231
Σχήμα 11.1. Διαφορές των στόχων οικονομικών δραστηριοτήτων που περιλαμβάνονται στην Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία και στην ιδιωτική αγορά σύμφωνα με τον Ν. 4430/2016	250
Σχήμα 11.2. Βασικές αρχές λειτουργίας της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας σύμφωνα με τον Ν. 4430/2016	251
Σχήμα 11.3. Διακρίσεις Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων σύμφωνα με τον Ν. 4430/2016	253
Σχήμα 11.4. Προϋποθέσεις σύστασης μιας Κοινωνικής Συνεταιριστικής Επιχείρησης σύμφωνα με τον Ν. 4430/2016	256

